

Séra Magdolna

Magyarok a szórványban a többségi oktatásban (interjúzás tapasztalatai Beregrákoson)

1. Bevezetés

Statisztikai és kutatási eredmények alapján a külhoni magyar nemzeti-ségű diákok mintegy 80-85%-a kezdi meg tanulmányait anyanyelvén, azonban ez az arány az iskola magasabb szintjein egyre csökken.¹ A kárpátaljai magyar közösség szempontjából a jelenség komoly problémát jelent, hiszen az anyanyelvű iskolahálózat megléte és fennmaradása szoros összefüggésben van a helyi magyar közösség fennmaradásával is.

Az elmúlt években végzett kutatásainkból is ismeretes, hogy a kárpátaljai magyar szülők/gyerekek iskolaválasztási döntéseinek hátterében számos vélt vagy valós motivációs tényező áll: szociális tényezők, nyelvi tényezők, praktikus tényezők, stb.² Előfeltételezéseink szerint azonban más-más motivációs tényezők játszanak szerepet Kárpátalján a *többségi* (ukrán) és az *anyanyelvű* (magyar), valamint a *tömb* és *szórvány* vidékeken is az iskolaválasztásban.

Írásomban Beregrákos példáján mutatom be a többségi iskolaválasztási motivációkat Kárpátalján.

¹ Papp Z. Attila: A külhoni magyar oktatás. Folyamatok, kihívások. In: Kántor Zoltán (szerk.) *Nemzetpolitikai alapismeretek közszolgálati tisztviselők számára*. Nemzeti Közszolgálati és Tankönyv Kiadó Zrt: Budapest, 2013. 399–418.

² Lásd bővebben: Ferenc Viktória – Séra Magdolna: Iskolaválasztás Kárpátalján. *Kisebbségkutatás*, 2012/3. 399–418.; Séra Magdolna: Nyelvpolitika, tannyelv-választás és oktatási stratégiák a kárpátaljai magyar közösség viszonylatában. In: Parapatics Andrea (szerk.): *Félúton 7: A hetedik Félúton konferencia (2011) kiadványa*. ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola: Budapest, 2012. 1–14. Letöltve: http://linguistics.elte.hu/studies/fuk/fuk11/Sera%20Magdolna_KESZ.pdf; Papp Z. Attila: Az iskolaválasztás motívációi és kisebbségi perspektívái. *Kisebbségkutatás*, 2012/3. 399–418.

2. A kutatási helyszín bemutatása, módszertan

Kutatásunk keretében szórvány településen vizsgáltuk a többségi/ukrán nyelvű iskolaválasztás legfőbb motivációit. Célunk volt, hogy esettanulmányunkkal néhány jellegzetességet, szülői/családi mintát, esetleges stratégiát írjunk le, mely által feltárjuk az iskolaválasztással kapcsolatos döntések motivációinak a hátterét. A kutatás helyszínéül Beregrákost választottam.³

Beregrákos (ukránul *Ракошино (Rakoshino)*) falu Kárpátalján, a Munkácsi járásban, Munkácstól 9 km-re északnyugatra található a Munkácsot Ungvárral összekötő főútvonalon. Közigazgatásilag Benedeki, Csapolc, Dombok, Kajdanó és Orosztelek tartozik hozzá. Az említett települések közül Kajdanóban élnek még magyarok.⁴ A település közvetlen környezetében elhelyezkedő városok (Munkács és Ungvár) és falvak (Alsókerepec, Dávidháza) ukrán többségűek.

1910-ben 2726 lakosából 1538 magyar, 1043 ruszin és 139 német volt. A trianoni békeszerződésig Bereg vármegye Latorcai járásához tartozott. Ma 7620 lakosából 2405 (31%) magyar.⁵

A kutatás helyszínének kiválasztásakor az alábbi szórvány meghatározást vettem figyelembe: „*Szórványnak tekintjük azt a nemzeti kisebbséget, mely több generáción keresztül egy adott térségben letelepedve él, és valamely történelmileg determinált társadalmi-gazdasági folyamat hatására az adott szállásterületen elvesztette társadalmi befolyását, szá-*

³ Az elmúlt évben megvalósított kutatásunk módszertanát és helyszínét követve Munkácson (nagyvárosi szórványban) szerettem volna az interjúkat elkészíteni, azonban számos ponton nehézségbe ütköztem. Problémaként adódott, hogy nincsenek pontos adatok a többségi iskolákban tanuló magyar diákok számáról. Előzetes információim szerint Munkács húsz iskolájából négy iskolában több magyar diák is tanul, azonban felkeresve ezen iskolákat azzal szembesültem, hogy nem volt a kiválasztott módszertannak megfelelően 6-7. osztályban annyi magyar diák (7-8), akikkel interjút készíthettem volna, a diákok nem beszélnek magyarul egymás közt, és a tanárok nem tudták megállapítani, kik a magyarul beszélő vagy értő diákok az adott osztályokban.

⁴ A 2001-es népszámlálás adatai alapján 180 fő. Molnár József – Molnár D. István: Kárpátalja népeisége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében. Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség Tankönyv- és Taneszköztanácsa: Beregszász, 2005. 83.

⁵ Forrás: <http://www.karpatinfo.net/telepules/beregrakos-rakosino>

mossága szempontjából abszolút és relatív aránya egy meghatározott, a nemzeti kisebbségek erős helyzete szempontjából billenőpont alá került, érdekérvényesítési potenciájának csökkenése révén kulturális anyanyelvi intézményeinek nagy részét elvesztette, vagy már nem képes önerőből fenntartani, de identitása még erős és anyanemzetéhez köti, bár előrehaladt a nyelvcsere, az asszimilációs folyamata.”⁶

1. ábra. Munkács és környéke⁷

A kárpátaljai szórványoktatással foglalkozó kutató több tanulmányában is előkerül, hogy már nem csak a Felső-Tisza-vidéket tekintik szórványoknak, hanem a közösség számossága, térbeli elhelyezkedése, valamint a magyar anyanyelvű oktatási hálózat sűrűsége és kiterjedtsége

⁶ Orosz Ildikó (szerk.): *Magyarok a Tisza-forrás környékén. A felső-Tisza-vidéki magyarok anyanyelvi-oktatási helyzete egy kutatás tükrében*. Poli Print: Ungvár, 2007. 10.

⁷ Forrás: Kocsis Károly – Tátrai Patrik (szerk.): *Kárpát-Pannon térség változó etnikai arculata*. MTA CSFK FTI: Budapest, 2012.

függvényében szórványként, illetve szórványosodó településeként kell kezelnünk például Beregrákost is, de ide tartoznak a nagyobb városok is: Munkács, Ungvár, Nagyszőlős.⁸

A rákosi községi tanácshoz egy középiskola (ukrán tannyelvű), egy általános iskola (magyar tannyelvű) és három elemi iskola tartozik (ukrán tannyelvűek). A helyi református közösség 2012 őszétől egy magyar nyelvű vasárnapi iskolát is működtet, ahova 15 gyerek jár, nagyrésztük magyar felmenőkkel rendelkeznek. A vasárnapi iskola a református gyülekezet imatermében van, ahol a diákok magyar nyelvet és történelmet tanulhatnak.

1. táblázat. A beregrákosi általános és középiskola adatai a 2012/2013-as tanévben⁹

Iskola	Tannyelv	Tanulói összlétszám	Első osztályba beiratkozottak száma
Beregrákosi Középiskola	ukrán	411	37
Beregrákosi Általános Iskola	magyar	147	15

A kutatást nehezítette, hogy Ukrajnában nem tartják hivatalosan nyilván a nemzetiségi arányokat a közoktatási intézményekben. Így a kutatási alanyokkal való kapcsolatfelvétel és az interjú készítése is nehezen valósult meg, sok esetben nem tudtuk a hólabda módszert sem alkalmazni. További akadályt jelentett, hogy mind a szülők, mind pedig a tanulók elzárkóztak az interjúzástól. Indokaik között szerepeltek, hogy „nem jól beszélek magyarul”, „ki láthatja a válaszaimat?”, stb.

A fenti nehézségek miatt, a módszertanunkban meghatározott 7. osztályban tanuló többségi iskolába járó diákokkal való interjúzást kibővítettem 6-9. osztályban tanuló diákokra. Az interjúkat az ukrán tannyelvű Beregrákosi Középiskolában készülték, míg egy tanári interjú a

⁸ Vö: Orosz Ildikó: Anyanyelvi/ anyanyelvű oktatás szórványban. Kárpátaljai helyzetkép. *Regio* 2001/4, 159–180; Orosz Ildikó: *A magyar nyelvű oktatás helyzete Kárpátalján az ukrán államiság kialakulásának első évtizedeiben*, Poli Print: Ungvár. 2005; Orosz, 2007. *Magyarok a Tisza-forrás környékén*, i.m.10.

⁹ Forrás: megyei statisztikai adatok személyes közlés alapján.

vasárnapi iskolában tanító pedagógussal is készült, aki a magyar tan nyelvű iskolában is oktat.

Az intézményvezetővel készített interjú alapján az iskolában angol és német nyelvet tanulnak, de magyar nyelvet nem oktatnak. Az iskola kb. 20%-a magyar anyanyelvű, de a tanulók nagy része a környező ukrán falvakból és településekből jár be az adott iskolába. Az államnyelv elsajátítása nem okoz problémát a magyar nemzetiségű diákok számára.

2. táblázat. Beregrákoson készült interjúk¹⁰

Iskola megnevezése	Interjúalanyok	Azonosító
Beregrákosi Általános Iskola (magyar tannyelvű)	tanár (felső tagozat)	B_MÁT
Beregrákosi Középiskola (ukrán tannyelvű)	tanárok (felső tagozat)	B_UKT1
		B_UKT2
		B_UKSZ1
	szülők	B_UKSZ2
		B_UKSZ3
		tanulók
B_UKT2		
B_UKT3		

Kilenc interjú készült összesen a településen 2013. február és március folyamán, melyek közül kettőt ukrán nyelven készítettünk. Az interjúkat legépeltük, és az Atlas.ti. 5.0 szövegelemző program segítségével elemeztük. A program segítségével 53 kódot hoztunk létre, amelyeket négy nagyobb kódcsaládba csoportosítottunk. Tanulmányom további részében a létrehozott kódcsaládokat elemzem.

¹⁰ Az ukrán tannyelvű iskolában 2. osztálytól kezdve párhuzamos osztály működik. A legnagyobb létszámmal rendelkező osztályok a 10 és 11. osztály. A népszerűség vélhetően Beregrákos vonzáskörzetéből adódik.

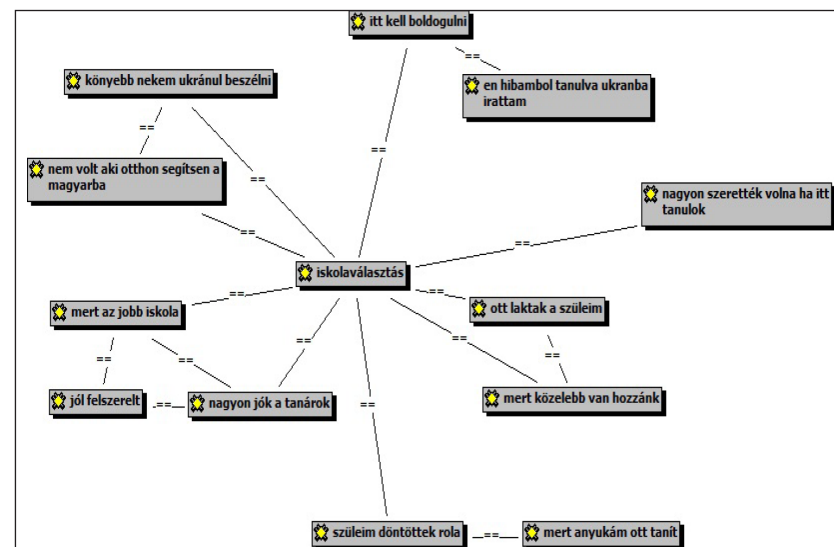
3. Az interjúk elemzése

Az interjúk alapján a többségi iskolaválasztást az alábbi tényezők befolyásolják:

- nyelvhasználat;
- továbbtanulás, boldogulás;
- oktatás és iskolai felszereltség;
- az iskola elhelyezkedése.

Az előző évben szórványban folytatott kutatásunkhoz hasonló döntési motívumok jelennek meg az interjúkban. Azonban itt sokkal hangsúlyosabb szerepet kap a nyelvtudás, a nyelvhasználat. Míg a nagyvárosi szórványban (Munkácson) a magyar iskolaválasztást sok esetben a magyar nyelv erősítése, különböző identitástényezők befolyásolták,¹¹ addig Beregrákoson a többségi iskolaválasztást a magyar nyelv nem megfelelő szintű ismerete (a megkérdezett szülők az interjúk alapján a nyelvcserre előrehaladott stádiumában vannak, már nem anyanyelv-domináns kétnyelvűek) és az oktatás minősége befolyásolta.

3. ábra. Iskolaválasztási motivációk

¹¹ Lásd: Ferenc – Séra, 2012. Iskolaválasztás Kárpátalján, i.m.

3.1. Az iskola elhelyezkedése és vonzáskörzete

Az előző évhez hasonlóan az interjúkban óvoda- vagy iskolaválasztásnál motivációként megjelent az intézmény elhelyezkedése, közelsége a gyerekek lakhelyéhez.

„Azért döntöttünk emellett az óvoda mellett, mert ez volt a legközelebb hozzánk, és elég jó az óvoda.” (B_UKSZ2)

„Az iskola közel is van, most még ide akartuk íratni őket.” (B_UKSZ3)

Beregrákost gyakran nyelvszigetként is említi a szakirodalom,¹² hiszen külön utcákban, negyedekben éltek a magyarok (ahogy egyik interjúalanyom nevezi „magyar végben”).

„Itt bent a faluban annyira nem élnek ukránok, nem olyan mennyiségben, mint a többi környező egységekben. Azért is mondják ezt ilyen magyar végnek.” (B_MÁT)

A községnek már 1781-ben volt magyar tannyelvű iskolája. A „magyar végben” van jelenleg is a magyar tannyelvű iskola. Az iskola épülete a község központjában helyezkedik el, tőle néhány méterre található az ukrán tannyelvű iskola is.

Meg kell említeni azt is, hogy a magyarok nem csak ezen a részen élnek, hanem például Kajdanóban is, ami messzebb van a község központjában található magyar tannyelvű iskolától, ám a legközelebb a magyarokkal lakott részekhez. Az ott élő szülők ezért a helyi ukrán tannyelvű elemi iskolába íratják nagyrészt gyermekeiket a község végett.

Az interjúalanyaim saját és gyermekük óvoda- vagy iskolaválasztását jelentősen befolyásolta az, hogy hol helyezkedik el az adott intézmény, mi van közel a lakóhelyhez. Ezen vélemények már nem vonatkoznak az általános, valamint a középiskolai iskolaválasztásra. Az általános és középiskola választását több tényező is befolyásolja: egy általános magyar tannyelvű is-

kola van, valamint egy középiskola, ami ukrán tannyelvű az adott közösségben. Az ukrán tannyelvű iskola meglehetősen magas létszámát épp ennek köszönheti, hiszen a diákok vagy a városi technikumokban, vagy tehetséggondozó líceumokban, gimnáziumokban szerzik meg az érettségit, vagy a községben található egyetlen (ugyanakkor ukrán) középiskolában.

3.2. Nyelvhasználat

A nyelvhasználat és a nyelvi regiszterek kérdése fontos része a szórványban jellemző iskolaválasztásnak. Ezekben a helyeken az interjúk alapján kevésbé jelennek meg az államnyelv elsajátításával kapcsolatos különböző motívumok, bár a község specifikusságát (nyelvsziget volt sokáig) jelzi, hogy találunk olyan szülői véleményeket, melyek az államnyelv elsajátításának fontosságát kiemelik iskolaválasztásukban.

„Én is ukrán iskolába jártam, ezért nem is volt kérdés, hogy esetleg magyarba járjon-e. Az iskolát tekintve szintén ukrán iskolában tanul. Házastársammal együtt döntöttük el, hogy ukrán iskolába fogjuk adni. (...) Leginkább azért adtuk ukrán iskolába, hogy tudjon rendesen ukránul beszélni, mert itt Ukrajnában másként nem boldogul az ember.”(B_UKSZ1)

Az interjúalanyaim többsége (kettő kivételével) vegyes házasságban nevelkedett, nagy részük mára csak a nagyszülőkkel (sok esetben már azzal sem) beszél magyarul. Ebből kifolyólag a magyar tannyelvű iskola választása gyerekeik számára sok esetben csak plusz terhet jelent.

„Mint már mondtam, otthon inkább ukránul beszélünk, de ritkán szoktunk magyarul is, főleg a férjem szüleineivel. Nagyon igyekeznek a gyerekeim magyarul beszélni, szerintem alapfokon beszélnek a magyart, de most hetente járnak a vasárnapi iskolába és haladnak.”(B_UKSZ1)

Mind a vegyesházasság, mind pedig a nagyszülőkkel való magyar nyelvhasználat általánosan jellemzi a szórványoktatás kontextusát (ez esetben a többségi iskolaválasztást), illetőleg a szórvány létet. Szlovákiai

¹² Orosz, 2005. *A magyar nyelvű oktatás helyzete*, i.m. 133.

és romániai empirikus kutatásokból is tudjuk, hogy a vegyes házasságban született gyermekek száma jelentősen magasabb a szórvány területeken, valamint jelentős összefüggés figyelhető meg a családi etnikai összetétel és az iskolaválasztás között is.¹³

„Magyarul beszélek az egyik nagymamámmal és ukránul a többi nagyszülőmmel.”(B_UKT1)

„Otthon inkább ukránul beszélünk, mert úgy könnyebb, meg a barátaimmal is inkább [ukránul], de vannak magyar barátaim is.”(B_UKT2)

Az elmúlt két évben Kárpátalján végzett kutatásunk eredményei is hasonló következtetésekre hívják fel a figyelmet.¹⁴ Ezen kívül a nyelvészeti kutatások is alátámasztják, hogy az etnikailag vegyes házasságokban élő gyerek nyelvhasználatára a legnagyobb hatást a család és a környezete gyakorolja, attól függően, hogy melyik nyelvű (ukrán, magyar vagy orosz) családtagjával vagy barátjával tölti ideje nagyobb részét.¹⁵

A nyelvhasználatl kapcsolatosan meg kell említenünk, hogy interjúalanyaim közül ketten jártak csak magyar tannyelvű iskolába. Az egyik adatközlő állítása szerint, a továbbtanulás éve alatt sajátította el az államnyelvet (azonban ő tanár és még nincs gyereke), míg a másik adatközlő az „saját hibájából” tanulta (véltetően hátrány érte az

¹³ Vö: Árendás Zsuzsanna: Az iskolaválasztás elbeszélései. *Társadalmi együttélés*, 2012/1. Oldalszám nélkül. Forrás: http://www.tarsadalmiegyutteleles.hu/id-17-tarsadalmi_egyutteleles_2012_1_szam_arendas.html; Bodó Barna: Identitás és szórványdiskurzus. *Kisebbségkutatás*, 2003/2. Oldalszám nélkül. Forrás: http://www.hhrf.org/kisebbssegkutatas/kk_2003_02/cikk.php?id=752; Lampl Zsuzsanna: A nemzeti identitás, avagy a márka megőrzése. In: Tóth Károly (szerk.): *Hatékony érdekérvényesítést*. Fórum: Dunaszerdahely, 2009. 41–51.

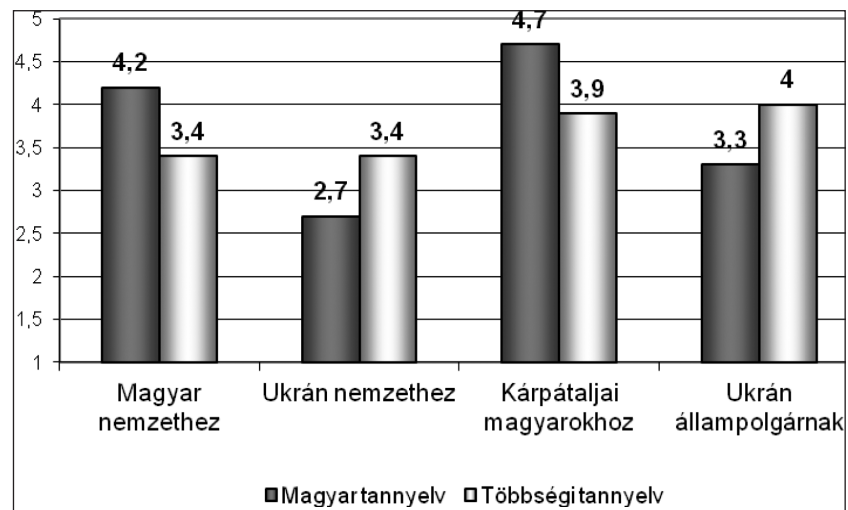
¹⁴ Ferenc – Séra, 2012. Iskolaválasztás Kárpátalján, i.m.; Papp, 2012. Az iskolaválasztás motivációi, i.m.

¹⁵ Bartha Csilla: *A kétnyelvűség alapkérdései – Beszélők és közösségek*. Nemzeti Tankönyvkiadó: Budapest, 1999; Karmacsai Zoltán: Etnikailag vegyes házasságban nevelődő gyermekek nyelvhasználatának jellemző vonásai. In: Híres Kornélia – Karmacsai Zoltán – Márku Anita (szerk.): *Nyelvi mítoszok, ideológiák, nyelvpolitika és nyelvi emberi jogok Közép-Európában elméletben és gyakorlatban*. A 16. Élőnyelvi Konferencia anyagai. Tinta Könyvkiadó: Budapest – Beregszász, 2011. 343–349.

államnyelv nem megfelelő szintű ismerete végett) íratta ukrán tannyelvű iskolába gyerekeit, hogy gyereke jobban elsajátítsa az államnyelvet.

„Saját bajomból tanulva még jóval a gyerek megszületése előtt eldöntöttem, hogy a gyerekeket ukrán iskolába fogom járatni, mivel fontos, hogy jól megtanulja az államnyelvet, ha Ukrajnában szeretne érvényesülni. De ezt nem csak én gondoltam így, a férjem is helyeselte. És amikor befejezte az ovit, nem volt kérdés, hogy hová írassuk. A szülőktől kaptunk tanácsokat, az én anyukám az ukrán iskola mellett szavazott, a férjem anyukája pedig az magyar iskolát ajánlotta. Csak azért döntöttünk az ukrán iskola mellett, hogy jól megtanulja az államnyelvet.” (B_UKSZ2)

4. ábra. Kötődések és tannyelv (1-5 skála, átlagok)¹⁶

¹⁶ A diagram egy 2006 őszi kutatás eredményein alapszik. Kárpátaljai magyar adatközlőket (N=576) kértek meg arra, hogy jelöljék meg 1-től 5-ig terjedő skálán (ahol 1 a legkevésbé, 5 a leginkább), mennyire érzik magukat a felsorolt kategóriákhoz tartozónak. Forrás: Molnár, 2010. A tannyelv hatása, i.m.

Természetesen az interjúk alapján nem általánosíthatunk, ám az iskoláztatás nyelve, a nyelv megítélése, valamint a magyar identitás is szoros összefüggésben van.¹⁷

A kérdésblokkot egy táblázattal szeretném befejezni, ami a nyelvhasználatra, olvasásra vonatkozik a megkérdezett gyerekek és egy szülő interjúja alapján.

5. táblázat. Nyelvhasználat

Kódok	Olvasás	Kommunikáció
B_UKT1	„Inkább ukránul szoktam olvasni könyvet.”	„Van két igazi barátom. Ukránul beszélek velük.”
B_UKSZ3		„Mint már mondtam, otthon inkább ukránul beszélünk, de ritkán szoktunk magyarul is, főleg a férjem szüleivel.”
B_UKT		„V. Itt jöttem Rákosra mamához meg nagyapához, és itt megtanultam. K. Nagyapád meg mamád magyar volt? V. Igen, ők magyarok voltak, aztán úgy tanultam meg. Nekem könnyebb ukránul. Én csak itt beszéltem magyarul, szomszédokkal, vagy így valakivel. Én a gyerekekkel is ukránul beszélek.”
B_UKT2		„Az ukrán barátaimmal ukránul, a magyar barátaimmal magyarul beszélek.”
B_UKT3	„Igen, olvastam nemrég az Egri Csillagot.”	„Magyarul beszélek a nagyszüleimmel.”

¹⁷ A kérdőíves felmérésről lásd: Csernicskó István: Az ukrainai oktatáspolitikai a nyelvi asszimiláció szolgálatában. *Nyelvünk és Kultúránk*, 2001/2. 15–23; Gereben Ferenc: *Identitás, kultúra, kisebbség. Felmérés a közép-európai magyar népesség körében*. Osiris – MTA Kisebbségkutató Műhely: Budapest, 1999; Molnár Anita: A tannyelv hatása a magyar nyelv helyzetére Kárpátalján. In: Garaczi Imre – Szilágyi István (szerk.): *Magyarságtudományi kutatások. A kultúra, a tudomány és a nemzet helyzete a Kárpát-medencében*. Veszprémi Humán Tudományokért Alapítvány: Veszprém, 2010. 189–201.

3.3. Oktatás és az iskola felszereltsége

Az interjúkban iskolaválasztási motivációként jelen vannak az oktatás minőségével, a tanárok megítélésével és az iskola felszereltségével kapcsolatos motivációk is.

„Jó tanárok vannak, van interaktív tábla, jó tanulási lehetőségek vannak.” (B_UKSZ3)

„Meg vagyok elégedve, jól felszerelt, plasztik [SM megj.: műanyag] ablakok vannak.” (B_UKSZ2)

De találhatunk negatív visszhangot is az iskolával kapcsolatban, ami nagyrészt a tanárok magatartására és nevelési módszereikre vonatkozik.

„Amit negatívumként mondanék, hogy néha nagyon szigorúak [a tanárok], néha meg nem tudnak fegyelmezni.” (B_UKSZ1)

„Ami nekem nem tetszik az iskolában, hogy a tanárok sokszor nem bírnak a tanulókkal, néha verik is őket, meg nem mindegyik tanár jó.” (B_UKT2)

Az iskola megítélésével kapcsolatban a magyar nyelvű iskola ellen is hoznak fel érveket a szülők iskolaválasztási motivációik között, melyek a gyerek jövőbeli boldogulásával és továbbtanulásával függnek össze.

„A magyar iskolával úgy vagyok, hogy közelebb van, de ha tanulni valahova akar menni, feljebb, akkor a nyelv most olyan, hogy mindegyik kell, több helyett kell az ukrán nyelvet [tudni], mint a magyart.” (B_UKSZ3)

Az intézményi tényezők fontossága, az iskola felszereltsége, s külön az oktatás minősége, a tanárok megítélése, valamint a családi minták (szülők ott tanultak, vagy ott tanítanak) mind-mind meghatározóak

ezen a településen az iskolaválasztásban. Ezek a döntések, különösen a kisebb falvakban határozhatják meg a család döntéseit.

3.4. Továbbtanulás, boldogulás

Az interjúkban hangsúlyosan jelen voltak a továbbtanulással, jövőtervvel kapcsolatos tényezők. Mind a szülői, mind pedig a tanulói interjúkban a boldogulás és jövőbeli tervek kapcsán az ukrán nyelven való érvényesülés és az ukrán nyelvű továbbtanulás szándéka jelenik meg. Íme néhány vélemény a diákok jövőbeli elképzeléseiről:

„Már gondoltam azon, hogy mi szeretnék lenni, de még nem döntöttem el. Persze szeretnék továbbtanulni egyetemen vagy főiskolán, és gondolom ukránul.” (B_UKT1)

„Ha nagy leszek, autószerelő szeretnék lenni. Ehhez valamelyik szak-középbe fogok jelentkezni, de Munkácson csak ukránul lehet tanulni az ilyen iskolákban.” (B_UKT3)

„Azt még nem döntöttük el, hogy hová megy majd továbbtanulni, de az is a saját döntése lesz, meg persze az is, hogy milyen nyelven szeretné folytatni. Szerintem, már ha eddig ukránul kezdte, akkor ukránul is folytassa tovább. És így jobban fog majd tudni érvényesülni Ukrajnában.” (B_UKSZ1)

„Szeretnék majd továbbtanulni a kilencedik osztály után, de azt még nem tudom, hogy hol, szeretnék majd egyetemre vagy főiskolára is menni, és ukránul szeretnék tanulni.” (B_UKT1)

Az interjúk alapján láthatjuk, hogy a diákok még nem döntötték el véglegesen, hogy hol és mivel szeretnének foglalkozni, de az mindenképp érdekes, hogy bár nyelvi helyzetükből adódóan többnyelvűek, mégis a többségi oktatást preferálják (ez azt a kérdést is felveti, vajon elegendő-e a magyar nyelvtudás a magyar nyelvű képzéshez?).

Egyik interjúalanyánál megjelenik a magyar nyelvű szakképzés hiánya is problémaként, hiszen a Kárpátalján működő tizennégy I-II. fokozatú felsőoktatási szakképző intézmények közül csak ötben folyik magyar nyelvű képzés.¹⁸ Illetve egyik interjúalanyomnál jelenik meg a továbbtanulásban a tannyelv folytonosságának megtartása mint stratégia: azaz amilyen tannyelvű iskolába járt a gyerek, azon a nyelven tanuljon tovább. Bár itt felmerül az újabb kérdés, hogy mennyire tudna magyar nyelven ismereteket szerezni az adott diák. A szülői véleményben is elhangzik a továbbtanulás, ukrán nyelven való boldogulás. Hasonló motivációs tényezők az elmúlt évben készített interjúkban is megjelentek.¹⁹

4. Következtetések

Kutatásomban megpróbáltam feltérképezni Beregrákoson a többségi iskolaválasztás főbb szempontjait. Elemzésemben azt a négy témát (kódcsaládot) boncolgattam részletesebben, amelyek a legtöbbször fordultak elő az interjúk elemzésekor:

- nyelvhasználat;
- továbbtanulás, boldogulás;
- oktatás és iskolai felszereltség;
- az iskola elhelyezkedése.

Az intézményvezetőkkel, pedagógusokkal, szülőkkel és gyerekekkel készített interjúkban a Beregrákosai Középiszkolát jónak ítélik meg, felszereltnek, korszerűnek tartják, az oktatás színvonalával is meg vannak elégedve, bár a tanárokkal kapcsolatosan előfordulnak negatív vélemények is. Az ott tanuló diákok számára angol és német nyelvet oktatnak, azonban magyar nyelvet nem.

¹⁸ Részletesen lásd: *Beszámoló a „Magyarok oktatási-képzési stratégiája Kárpátalján az új ukrán oktatáspolitikai törekvések fényében” című pályázati projekt megvalósításáról.* Forrás: http://www.htmtop.mtaki.hu/palyamunka_pdf_2010/2009C00109CS_kutatasi_besza-molo.pdf.

¹⁹ Vö. Ferenc – Séra, 2012. Iskolaválasztás Kárpátalján, i.m.

A leghangsúlyosabb motívumnak azonban a nyelvhasználat (ukrán és magyar nyelv) bizonyult. Az interjúk alapján megállapítható, hogy Beregrákoson azon szülők körében is elindult a többségi iskola-választás preferálása, ahol eddig kedvezőbb feltételek voltak a magyar nyelvű oktatás melletti döntésre.²⁰ Az etnikailag vegyes házasságból jövő gyerekek számára a magyar nyelv használati köre leszűkült, sok esetben a családban és barátokkal való kommunikáció, valamint az olvasás is a többségi nyelven történik.

A Beregrákosi Református Gyülekezet 2012 októberében indított egy magyar oktatási programot, vasárnapi iskolát, melynek keretében a környező falvak magyar felmenőkkel rendelkező diákjai számára, akik többségi iskolába járnak, magyar nyelvet és magyar történelmet oktatson.

Az egyik helyi református egyházi lapban jelent meg az alábbi felvetés: „Mivel egyre több vegyes házasság van, ezért felmerül a kérdés, hogy kezeljük ezt a kihívást. Hagyjuk elveszni az ilyen családokat, magyarrá tesszük a más nemzetiségű házastársat, vagy ukrán misszió keretein belül szólítjuk meg ezeket a házastársakat.”²¹

²⁰ A téma részletesebb kutatásáról lásd: Dobos Ferenc (szerk.): *Szociológiai kutatások a határon túli magyarság körében. Értékrend és életmód változások az erdélyi, felvidéki, kárpátaljai és vajdasági magyarok körében (1997-2011)*. Kutatási jelentés, 2011. Forrás: <http://www.kmkf.hu/tartalom/ertekrend.pdf>

²¹ Páll László: *Magyarság, iskola, gyülekezet – Beregrákos. Küldetés – a Kárpátaljai Református Egyház lapja*, XIX. évfolyam 10 szám. 7.

KISEBBSÉGI NYELVEK

Hoppa Enikő

Az olaszországi moken kisebbség nyelvi helyzete

Dolgozatomban az olaszországi moken kisebbség nyelvi helyzetével foglalkozom. A mokenek nem tartoznak a legismertebb népcsoportok közé még országukon belül sem. Ez a német nyelvsziget Északkelet-Olaszországban található Trentotól tizenkét kilométerre. A kis nyelvi közösséget ma három falu alkotja az Alpokban a Fersina-patak völgyében. Frassilongonak, Fierozzonak és Palù del Fersinának együttesen mintegy ezer lakosa van.

A nyelv eredete

Az itt beszélt dél-bajor típusú német nyelvjárást Tirolból hozták át az onnan betelepülők. A XIII. században kezdődött a terület benépesítése, ekkor érkeztek a mokenek első csoportjai is, akik a túlnépesedett tiroli területekről indultak dél felé megművelhető földet keresve. Ez a hegyvidék akkor feudális nagyurak kezében volt, akik kiadták birtokaikat az ott letelepedni szándékozó parasztcsaládoknak.¹ A betelepülők erdőirtás által egyre nagyobb területeket tettek művelhetővé. Ebben az időben jöttek létre az állandó települések, korábban ugyanis csak időszakos legeltetésre használták a vidéket a környékbeliek. A XV. század elején

¹ Toller, Leo: Valle del Fersina-Bersntol. In: Prezzi, Christian (ed.): *Isole di cultura*. Centro Documentazione Luserna: Luserna, 2004. 279-290.